

ZGODOVINSKA RAZISKOVALNA NALOGA

ŽIVLJENJE NA KARTE

Šolsko leto 2011/2012

Mentorica: Majda Kočevar Klaužer

KAZALO

1. DELO ČLANOV ZGODOVINSKEGA KROŽKA	3
2. UVOD	4
3. NAKAZNICE V ČASU PRVE SVETOVNE VOJNE.....	4
4. NAKAZNICE MED DRUGO SVETOVNO VOJNO	10
5. ZAGOTOVLJENA PRESKRBA V JUGOSLAVIJI V OBDOBJU 1945 -1953	15
6. PLANINA PRI SEVNICI.....	26
7. PLANINČANI SE SPOMINJAJO.....	26
9. PRILOGA.....	29

1. DELO ČLANOV ZGODOVINSKEGA KROŽKA

Na ustanovnem sestanku članov zgodovinskega krožka septembra 2011 je mentorica Majda Kočevar Klaužer podrobno predstavila letošnjo temo zgodovinske raziskovalne naloge z naslovom "Plačilna sredstva skozi čas" ter potek dela zgodovinskega krožka v šolskem letu 2011/2012.

Odločili smo se za temo »Življenje na karte« glede na razpoložljive zgodovinske vire Zgodovinskega arhiva v Celju. Nakaznice sicer niso bile plačilno sredstvo, a brez njih ni bilo mogoče priti do določenih živil oz. industrijskega blaga.

POTEK DELA

- Obiskali zgodovinski arhiv v Celju in izbrali gradivo oz. vire, ki se nanašajo na živilske karte ter gradivo kopirali in skenirali.
- Pregledali smo pisne vire (nakaznice) in jih analizirali.
- Pomagali smo si z informatorji – pripravili smo vprašalnike za intervjuje s starejšimi občani.
- Pripravili smo seznam starejših občanov.
- Opravili smo intervjuje in jih analizirali ter skušali primerjati z arhivskim gradivom.

CILJI RAZISKOVANJA

1. Spoznavati, kako se ljudje, okolje, družba in kultura v času spreminjajo.
2. Razlike med prehransko oskrbo nekoč in danes.
3. Vez med preteklostjo in sedanostjo.
4. Ugotoviti, kako so ljudje v preteklosti živeli v času racionirane preskrbe .
5. Ugotoviti razlike med živilskimi nakaznicami od prve svetovne vojne do leta 1953, ko so bile ukinjene.

Pri raziskovanju komunikacije v preteklosti smo izhajali iz nekaterih hipotez:

- Hrane je bilo malo;
- Ljudje na podeželju so živeli od tega, kar so pridelali doma ;
- Danes ljudje uživajo preveč nepravilne prehrane, ker je tržišče zasičeno s vsemi mogočimi prehranbenimi artikli.

ČLANI ZGODOVINSKEGA KROŽKA

1. Maja Koželj, 9. r.
2. Tjaša Koželj, 8. r.
3. Sanja Jazbec, 9. r.
4. Valerija Tovornik, 9. r.
5. Patricija Brvar, 9. r.
6. Tomaž Tisel 9. r.
7. Kristjan Kolman 9. r.

Posebna zahvala g. Bojanu Himmelreichu iz Zgodovinskega arhiva Celje, ki nam je poiskal gradivo in nam podaril svoji knjigi, ki sta služili za obravnavo tega področja.

2. UVOD

V normalnih razmerah tržnega gospodarstva preskrbo uravnava zakon ponudbe in povpraševanja. V razmerah, ko zaradi kakršnih koli motenj v proizvodnji, transportu ali trgovini na tržišče ne prihaja dovolj dobrin, da bi zagotavljali posamezniku količine, potrebne za njegovo normalno funkcioniranje, pa v preskrbo poseže država.

V 20. stoletju sta največji del izrednih razmer povzročili svetovni vojni. Slovenci smo v omejitvah ta način preživel od 1914 -1923 in 1939 -1953.

Država oblast je omejevala prosto trgovino z osnovnimi življenjskimi potrebščinami in jih nadzorovano razdeljevala, predvsem živila, oblačila, obutev, kurivo, kurivo za razsvetljavo – petrolej.

Pomanjkanje osnovnih živil je privedlo do administrativnega razdeljevanja živil.

Najučinkovitejši uporabni načini za enakomerno in enakopravno razdeljevanje živil je bila uporaba nakaznic, ki so dajale prebivalstvu pravico do nakupa določene količine posameznega artikla v nekem časovnem obdobju.

Skupna značilnost obeh vojn je bila velika izpostavljenost prebivalstva propagandi države. Pridelati čim več, jesti malo in tisto, kar je trenutno na zalogi ali kar je moč pridelati doma, porabiti malo, prihraniti veliko, z odrekanjem pomagati našim fantom na fronti. Na udaru so bili predvsem dve skupini, kmetje in gospodinje.

3. NAKAZNICE V ČASU PRVE SVETOVNE VOJNE

Prva svetovna vojna se je zavlekla od leta 1914 do 1918. Dolgotrajna vojna, na katero ni bila pripravljena nobena država, je prinesla pomanjkanje hrane, oblačil, kurjave itd., tudi v Avstro-Ogrski, v okviru katere smo takrat živeli Slovenci.

Pomanjkanje je postajalo večje, zato so pozivi k varčevanju in racionalnejši izrabi živil postali pogostejši. Organizirali so predavanja za gospodinje o varčevanju z moko. V propagandi so se mešali pozivi na zavest prebivalcev. Posebej so pozivali kmete naj izvršujejo svojo državljansko dolžnost in naj s popolno in pravočasno oddajo pridelkov preprečujejo stradanje tistim, ki jih ne morejo sami pridelati. Spodbujali so uporabo samoniklega rastlinja, ki je bilo dosegljivo (kostanj, koprive, lišaji, listje različnih dreves in grmovnic.)

Pomanjkanje se je stopnjevalo. Leta 1914 je bil izdan prvi zakon, ki je posegel v preskrbo prebivalstva z živil.

Najprej je A-O skušala s propagandno dejavnostjo pozivati k varčevanju in dajati nasvete glede vojne prehrane. V letu 1915 se je stanje poslabšalo, zato so uvedli karte za kruh oz. moko.

V začetku prve svetovne vojne je bila uporaba nakaznic dobesedno izsiljena; stanje na trgu je oblasti prisililo k njihovi uvedbi po nekajmesečnemu oklevanju. V začetku so bile v uporabi le nakaznice za moko oz. kruh, šele kasneje so se jim pridružile ostale, za druge prehranske artikle.

Uvedeno je bilo racionaliziranje živil, 26. 4. so začeli izdajati nakazila za moko in kruh. Za eno osebo je bilo na dan predvidenih 0,250 kilograma moke ali 0,350 kilograma kruha. 9. 2. 1916 so količino moke še zmanjšali na 0,200 kilograma, količino kruha pa na 0,280 kilograma dnevno po osebi.

Pred uvedbo nakaznic za moko in kruh so v aprilu 1915 popisali so vse zaloge moke, žita in krompirja po trgovinah, pekarnah, mlinih in gostilnah. Npr. vsako gospodinjstvo, ki je imelo več kot 7 kilogramov moke, ni dobilo kart dokler se količina ni zmanjša pod mejo za peko.

Verdruck — Obrazec A.

K. k. Hofmährische Statthaltereie. — C. kr. Štajersko namestništvo.

Polit. Bezirk: _____ Straße (Casse): _____
 Polit. okraj: _____ Cesta (ulica): _____
 Gemeinde: _____
 Ortshafn (Gemeindebezirk): _____ Haus-Nr.: _____
 Kraj (občinski kraj): _____ Hisna številka: _____
 Wohnungs-Nr.: _____
 Bivališča številka: _____

Erklärung — Izjava

über die Vorräte an Rohstoffen, Fettprodukten und Speisefetten. — o zalogah surovih masti, izdelkov iz masti in jedilnih olj.

Sie in meinem Haushalte (Wirtschaft) werden _____ Personen verhöflich.
 V mojem gospodarstvu (gospodinjstvu) ima hrano _____ oseb.
 Davunter befinden sich _____ Kinder im Alter von 1 bis zu 3 Jahren.
 Od teh je _____ otrok v starosti od 1 do 3 let.
 In meinem Haushalte (Wirtschaft) sind am heutigen Tage vorrätig:
 V mojem gospodarstvu (gospodinjstvu) je danes v zalogi:

Fett von Rindern	in nicht ausge- schmol-	Kilogramm	Übertrag	Kilogramm
Govejska mast	zjemam	Kilogramm	Butter	Kilogramm
Fett von Schweinen	Hande	Kilogramm	Surovo maslo	Kilogramm
Swijska mast		Kilogramm	Butteröl	Kilogramm
Fett von Schafen		Kilogramm	Maslo	Kilogramm
Ovčja mast	v nestop-	Kilogramm	Pflanzenfett	Kilogramm
Fett von Geflügel	lichem	Kilogramm	Rastlinjske masti	Kilogramm
Perutninska mast	stanju	Kilogramm	Margarin	Kilogramm
Reinfette		Kilogramm	Margarina	Kilogramm
Ciste masti		Kilogramm	Rundfett	Kilogramm
Speck		Kilogramm	Umsetzte jecilna mest	Kilogramm
Speh		Kilogramm		
Führt		Kilogramm		
Odnos		Kilogramm		
			zusammen	Kilogramm
			skupaj	Kilogramm

Es entfallen somit auf eine Person meines Haushaltes (Wirtschaft) ohne Einrechnung der Kinder von 1 bis 3 Jahren _____ kg Speisefett, und auf jedes meiner Kinder im Alter von 1 bis 3 Jahren _____ kg Speisefett.

*) Da somit auf jede Person meines Haushaltes, abgerechnet die Kinder von 1 bis 3 Jahren, mehr als 1 kg und auf jedes Kind im Alter von 1 bis 3 Jahren nicht mehr als 50 g Speisefett entfällt, habe ich keinen Anspruch auf die Ausfolgung von _____ Stück Fettkarten.

*) Da somit auf jede Person meines Haushaltes, abgerechnet die Kinder von 1 bis 3 Jahren, mehr als 1 kg und auf jedes Kind im Alter von 1 bis 3 Jahren nicht mehr als 50 g Speisefett entfällt, habe ich keinen Anspruch auf die Ausfolgung einer Fettkarte und da ich über Butter nicht verfüge, habe ich Anspruch auf Ausfolgung nismen vpravičen dobili karte za mast in ker nimam surovega masla, imam pravico zahtevati _____ komad Butterkarte.

Ich erkläre an eidesstatt, daß ich diese Angaben nach bestem Wissen und Gewissen gemacht habe. Izjavljam namesto prisage, da sem podal te podatke po najboljši vednosti in vestnosti.

am — dne _____ 1916.

Unterschrift des Haushaltungsvorstandes: — Podpis gospodarskega predstojnika: _____

Vor- und Zuname: — Krstno ime in priimek: _____

Beruf: — Poklic: _____ Wohnung: — Stanovanje: _____

*) Der nicht peisende Absatz ist zu streichen. — Neprikladni odstavek ne naj črtati.

Bemerkungen. — Opombe.

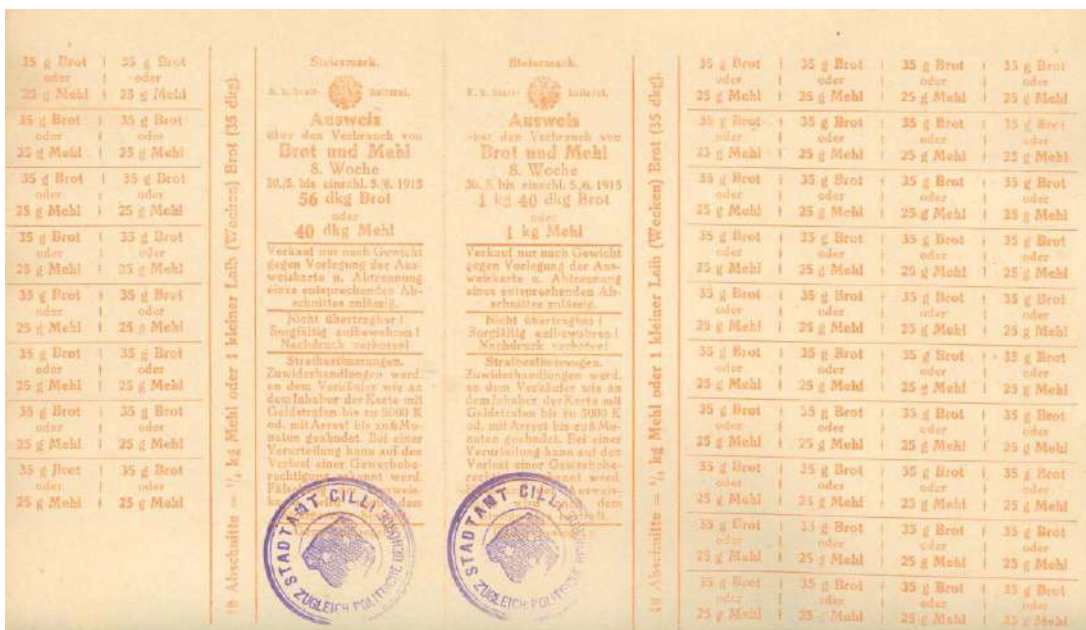
1. Kinder im Alter bis zu 3 Jahren haben überhaupt keinen Anspruch auf Ausfolgung einer Karte oder Fettkarte mit dem Behälter bei obigen Bestimmungen unter den Personen des Haushaltes oder in öffentlichen Gebäuden.
 2. Die Erklärung ist bei der gefälligen Gelegenheit für die Ausstellung der Karte auszufüllen, zu dem von der Behörde bestimmten Zeitpunkt zu bringen.
 3. Alle nach vorstehender Erklärung abgegebenen Karten sind gültig, solange sie nicht durch eine andere Karte ersetzt ist.
 4. Die Karte ist bei der Ausstellung nicht zu unterschreiben.
 5. Die Karte ist bei der Ausstellung nicht zu unterschreiben.
 6. Die Karte ist bei der Ausstellung nicht zu unterschreiben.
 7. Die Karte ist bei der Ausstellung nicht zu unterschreiben.
 8. Die Karte ist bei der Ausstellung nicht zu unterschreiben.
 9. Die Karte ist bei der Ausstellung nicht zu unterschreiben.
 10. Die Karte ist bei der Ausstellung nicht zu unterschreiben.

Izjava o zalogah izdelkov surovih masti, izdelkov iz masti in jedilnih olj.

Celjsko prebivalstvo, ki je leta 1914 štelo okoli 7000 prebivalcev, je oskrbovalo z moko 11 trgovcev, s kruhom pa 9 pekov. Njihovo število se je zaradi pomanjkanja žita kmalu zmanjšalo, saj jih že leta 1915 srečamo samo še 7. Glede peke so bili sprejeti strogi omejitveni ukrepi: dovoljeno je bilo peči kruh iz pšenične ali ržene moke, ki so ji primešali ječmenovo, koruzno ali krompirjevo moko. Bel kruh, žemljice in drobno pecivo so bili prepovedani, zato je pisec članka v mestnem nemškem časopisu Deutsche Wacht 30. marca 1915 zapisal, da »bomo namesto običajne žemlje imeli ob jutranji kavi kos črnega kruha«. Omejitvev je veljala tudi za praznike.

Pri preračunavanju moke v kruh, so upoštevali razmerje 5 gramov moke za 7 gramov kruha.

To razmerje je vidno iz nakaznice, kjer je lahko oseba prejela 35 g kruha ali 25 g moke oz. na en odrezek oz. 1 kg 40 dag kruha ali 1 kg moke za en teden.

Nakaznica iz leta 1915 za 8. teden

70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	Steiermark. — Štajersko. K. k. steierm. Statthalterei, mestništvo. AUSWEIS — IZKAZ über den Verbrauch von Brot und Mehl in kleineren Ortschaften (für die 66. und 67. Woche, d. h. porabi kruha in moke v malih krajih za 66. in 67. teden) 9./7. bis einschließlich den 22./7. 1916 do 9. 7. vključno s 22. 7. 1916 Menge für 14 Tage: — Mehl bis zu 14 dkg. Allgemeiner Ausweis 3 kg 92 dkg Brot oder 2 kg 80 dkg Mehl. Spätschein: 3 kg 92 dkg Brot oder 2 kg 80 dkg Mehl. Zusatzkarte 1 kg 96 dkg Brot oder 1 kg 40 dkg Mehl. Dodatna karta 1 kg 96 dkg Brot ali 1 kg 40 dkg Mehl. Verkauf nur nach Gewicht gegen Vorlegung der Ausweiskarte und Abtrennung der entsprechenden Abschnitte zulässig. Predaja dopustna samo po teži proti predložitvi izkaznice in odrezanju primernega odrezka. Nicht übertragbar! Sorgfältig aufbewahren! Nachdruck verboten! Ne prenosno! Skrbno shraniti! Ponatisk prepovedani! Strafbestimmungen! Zuwichenhandlungen werden an dem Verkäufer, wie an dem Inhaber der Karte mit Geldstrafe bis zu 5000 K oder mit Arrest bis zu 6 Monaten geahndet. Bei einer Verurteilung kann auf den Verlust einer Gewerbeberechtigung erkannt werden. Falschung der Ausweiskarte wird nach dem Strafgesetze bestraft. Kazenske dolečbe. Stadi nasprotnega ravnanja se kaznuje i prodajalec i imetnik nakaznice z denarnimi globami do 5000 K ali z zaporom do 6 mesecev. V slučaju obsodbe se lahko izreče izguba obrtne pravice. Ponarejanje izkaznice se kaznuje po kazenskem zakonu. 1/2l Abchnitte = 1 kleiner Laib (Wecken) Brot (35 dkg) oder 1/4 kg Mehl. 1/2l odrezky = 1 mali klob (štruca) kruha (35 dag) ali 1/4 kg moke. Gemeindeseigel: Občinski pečat!	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	
70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke
70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke
70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke	70 g Brot - kruha oder - ali 50 g Mehl - moke

IZKAZNICA ZA ŠTAJERSKO za čas 9.7 – 22.7 1916, torej za štirinajst dni

Izkaz o porabi kruha in moke v malih krajih za 66. in 67. teden.

SPLOŠNI IZKAZ: 3 kilograme 92 dekagramov kruha ali 2kg 80 dkg moke

Dodatna karta: 1 kg 96 dkg kruha ali 1kg 40dkg kruha

Predaja dopustna samo po teži proti predložitvi izkaznice in odrezanju primernega odrezka.

NEPRENOSNO! SKRIBNO SHRANITI! PONATISK PREPOVEDAN!

KAZENSKKE DOLOČBE: Zaradi nasprotnega ravnanja se kaznuje prodajalec in imetnik nakaznice z denarnimi globami do 5000K ali z zaporom do 6 mesecev. V slučaju obsodbe se lahko izreče izguba obrtne pravice. Ponarejanje izkaznic se kaznuje po kazenskem zakonu.

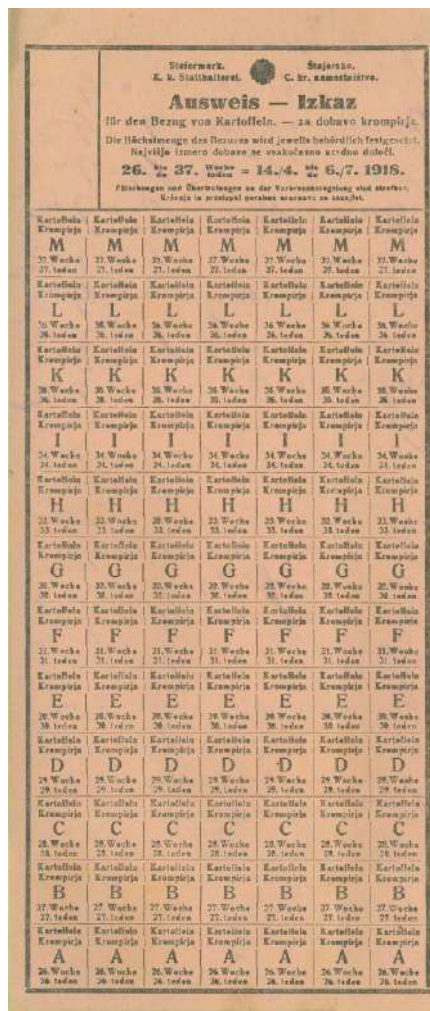
Administrativno urejeno razdeljevanje se je kasneje uvedlo tudi za sladkor, kavo, mast, olje in maslo v letu 1916. Kdor je imel pravico do kart, je moral podpisati izjavo, da zaloga v njegovem gospodinjstvu ne presega količin, ki še daje pravico do prejema kart.

Porabniki kart so moral ob dvigovanju kart prijaviti svoje zaloge.

1. 3. 1916 so bile uvedene nakaznice tudi za sladkor.

Karte za sladkor iz leta 1916 je bila izdana za obdobje enega meseca, za 1 kilogram sladkorja na osebo.

Tudi krompir so odmerjali na nakaznice.

Iz izkaza za krompir je razvidno, da so nakaznico za daljše obdobje 14. 4. – 6.7.1918, torej za 3 mesecev, količina se je vsakočasno uradno določila.

Karta je bila razdeljena na razdelke po tednih.

Izkazi oz. živilske nakaznice med prvo svetovno vojno so bile zapisane v nemškem oz. nekatere tudi v slovenskem jeziku. Bile so različnih barv. Osebe od starosti 3 – 24 let so dobile enako količino odrezkov (24 za mast), otroci mlajši od treh let pa polovico – 12 odrezkov.

Vsebovali so količino, ki je pripadala posamezniku, veljavnost, navodila in kazenske določbe v zvezi z nezakonitim poslovanjem z nakaznicami.

Potrošnja olja in surove masti so omejili na 25 gramov olja oziroma 30 gramov surove masti. Uvedli so brezmesne in brezmaščobne dneve.

K. k. steierm. Statthalterei. C. kr. štajersko namesnilävo.	
Ausweis — Izkaz	
über den Bezug von Fettprodukten oder Speiseölen bezw. Rohfetten.	
o dobavi produktov masti ali jedilnih olj ozir. surovih masti.	
Fettkarte — Karta za masti	
für die Zeit vom 5. August bis 1. September 1917.	
<p>Der Ausweis berechnet zum Bezuge der jeweils durch das k. k. Amt für Volksernährung festgesetzten und in des Taxationsbüchsen kundenspezifischen Verordnungen. — Izkaz vnapreje določni vsakokrat od c. kr. urada za prehrano ljudstva odobren je v številnih različnih množinah porabe. Im Laufe einer Woche dürfen nur die für die betreffende Woche festgesetzte Verbrauchsmenge bezogen werden. — Teden čez olja se smejo dobiti samo za določni tedenski odločeni množini porabe.</p> <p>Der Verkauf darf nur nach Gewicht und genau Abmessung der der Gewichtsmenge entsprechenden Anzahl von Abzählstücken dieser Ausweis Karte stattfinden. — Prodajati se sme samo po teži in natančno merjeni teži odrezkov. Die Abmessung muß auch amtlich geprüfte Maßung, wie (1) Maßbretter und ihre Einteilung wird auch dem Statthalter bekannt. — Izkaznica velja tudi levan štajerske. Je sprejemna in ne posreduje se kazne po kazenskem zakonu.</p> <p>Der Ausweis enthält für Erwachsene und Kinder über 3 Jahre 24 Abzählstücke, (für Kinder im Alter von 1 bis zu 3 Jahre 12 Abzählstücke. — Izkaz vsebuje za odrasle in otroke stare nad 3 leta 24 odrezkov, za otroke v starosti od 1 do 3 leta 12 odrezkov.</p> <p>Steuerbestimmungen. — Kazenske določbe. Zuwahlungen werden sowohl an dem Verkäufer, als auch an dem Inhaber der Ausweis Karte mit Geld bis zu 500 K oder mit Arrest bis zu 5 Wochen bestrift, auch kann auf Entziehung der Gewerbeberechtigung für längere oder auf bestimmte Zeit erkannt werden. — Zaradi nezakonite ravnanja se kazenski pravdniki lahko odločijo izkaznice z denarnim do 500 K ali z zapornim do 6 mesecev, tudi se lahko prisilni ali odločitev (tutaj pravica se volje, ali se odloži, da).</p> <p>Gemeindeverordnungen. Občinski pebat:</p>	
5,8—11,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti	5,8—11,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti
5,8—11,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti	5,8—11,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti
5,8—11,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti	5,8—11,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti
12,8—18,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti	12,8—18,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti
12,8—18,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti	12,8—18,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti
12,8—18,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti	12,8—18,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti
12,8—18,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti	12,8—18,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti
19,8—25,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti	19,8—25,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti
19,8—25,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti	19,8—25,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti
19,8—25,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti	19,8—25,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti
19,8—25,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti	19,8—25,8 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti
26,8—1,9 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti	26,8—1,9 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti
26,8—1,9 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti	26,8—1,9 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti
26,8—1,9 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti	26,8—1,9 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti
26,8—1,9 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti	26,8—1,9 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti
26,8—1,9 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti	26,8—1,9 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti
26,8—1,9 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti	26,8—1,9 Fettprodukte oder Speiseöle, bezw. Rohfette Produkt masti ali jedilna olja ozir. surove masti

IZKAZ O DOBAVI PRODUKTOV MASTI ALI JEDILNIH OLIJ oz. SUROVIH MASTI

Izkaznici smo našli med zapuščino bivšega učitelja zgodovine na OŠ Planina.

IZKAZ ZA OBDOBJE od 5. 8. Do 1. 9. 1917

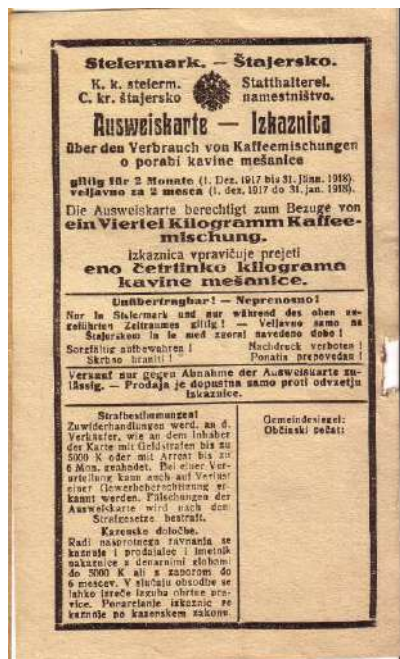
Izkaz vpričuje dobivati vsakokrat od c. kr. Urada za prehrano ljudstva določene in v dnevnikih razglašene množine porabe.

Prodajati se sme samo po teži in proti odrezanju množini teže. Odgovarjajoča števila odrezkov te izkaznice. Izkaznica velja tudi izven Štajerske. Je neprenosna in nje ponarejanje se kaznuje po kazenskem zakonu. Izkaz vsebuje za odrasle in otroke stare nad 3 leta 24 odrezkov za otroke v starosti od 1 do 3 leta 12 odrezkov.

KAZENSKE DOLOČBE

Zaradi nasprotnega ravnanja se kaznuje prodajalec in imetnik nakaznice z denarnimi globami do 5000K ali z zapornim do 6 mesecev. V slučaju obsodbe se lahko izreče izguba obrtne pravice. Ponarejanje izkaznic se kaznuje po kazenskem zakonu

V letih 1914 - 1918 je vsako sporočilo v časopisju poleg dostopnosti posameznega artikla navajalo tudi ceno,. Posebej so to poudarjali, ko je šlo za znižane cene, namenjene le slabše situiranim prebivalcem. Ob hitro rastočih cenah so bila obvestila pogosta.

Izkaznica vpričuje prejemati eno četrtinko kilograma kavne mešanice

SKRIBNO HRANITI! PONATIS PREPOVEDAN!

Veljavno samo na Štajerskem in le med zgoraj navedeno dobo
Prodaja je dopustna samo proti odvzetju izkaznice.

KAZENSKÉ DOLOČBE:

Zaradi nasprotnega ravnanja se kaznuje prodajalec in imetnik nakaznice z denarnimi globami do 5000 K ali z zaporom do 6 mesecev. V slučaju obsodbe se lahko izreče izguba obrtne pravice. Ponarejanje izkaznic se kaznuje po kazenskem zakonu.

Nakaznica za kavno mešanico za obdobje dveh mesecev od decembra 1917 do januarja 1918, ki določa četrtino kavne mešanice za osebo in ni prenosljiva.

Plačilno sredstvo v času prve svetovne vojne so bile krone, kar je razvidno iz kazenskih določb na kartah. Slovenci so po zamenjavi avstrijskih goldinarjev v letu 1892 uporabljali Avstro-Ogrske krone.

Avstro-Ogrske krone – bankovec za 20 kron iz leta 1915 (<http://www.bolha.com/bankovci>)

Izkaznici za sladkor iz leta 1920 in izkaznica za kruha ali moko iz leta 1919, kažeta, da se je pomanjkanje nadaljevalo tudi po vojni, ko smo živeli v Kraljevini SHS.

V prvi svetovni vojni v drugi polovici prve svetovne vojne prebivalci mnogokrat niso vedeli, ali bodo res mogli kupiti živila in to v navedenih količinah, ki so jih obljubljale karte. Tudi kvaliteta v prvi svetovni vojni je bila slabša, saj so dodajali mnogo primesi. V času prve vojne so bile karte razdeljene med prebivalstvo ne glede na starost, vsi-tako otroci kot odrasli – so prejeli enake količine prehranskih izdelkov.

4. NAKAZNICE MED DRUGO SVETOVNO VOJNO

Druga svetovna vojna je od sodelujočih držav zahtevala večje gospodarske napore kot prva, za seboj je pustila veliko večje razdejanje. Do njenega konca je proizvodnja hrane padala na predvojno raven. Eden izmed ukrepov za odpravo posledic vojne je racionirano razdeljevanje živil ali maksimiranje cen.

V času druge svetovne vojne so, je del priprav na vojno obsegala tudi sklop v katerem je bila »bitka za prehrano« ena temeljnih postavk. Če zanemarimo 2 meseca, ko so uporabljali jugoslovanski način razdeljevanja kruha in moke in čas do jeseni 1941, dokler niso prišli na državne nakaznice ugotovimo, da je nacistična oblast uvedla vse nakaznice naenkrat.

Uvedbo nemških kart za artikle na Spodnjem Štajerskem moramo šteti, tako kot kasnejšo mobilizacijo slovenskih moških v nemško vojsko, za dejanje dejanske priključitve zasedenega slovenskega ozemlja k nemškemu rajhu. Istočasno so začeli uporabljati nakaznice za vse vrste živil, ki jih je od tedaj dalje mogel potrošnik z njimi kupiti, istočasno so bile uvedene tudi starostne skupine, znotraj katerih je prebivalstvo prejelo nakaznice, glaseče se na različne količine, istočasno so uvedli razlikovanje med prebivalci, odvisnimi od nakupov prehrane in samooskrbovalci. Resda so v času vojne zaradi spremenljivih razmer pri nabavi spreminjali tako količine živil na nakaznicah kot tudi število in sestavo starostnih skupin,

vendar so bile tudi spremembe plod poprejšnjih priprav. Ko so bile uvedene, so držale; v dokumentih ni primera (razen v zadnjem dodelilnem obdobju), da prebivalstvo ne bi dobilo z razdeljenimi nakaznicami zagotovljenih količin blaga. Predvidevala je dve, tri ali več različnih starostih skupin z ravno toliko različnimi količinami.

Izkušnje iz prve svetovne so države upoštevale in se v drugi svetovni vojni boljše pripravile tudi na preskrbo z osnovnimi živili. Po okupacije Slovenije so Nemci s seboj prinesli že izdelan in preizkušen sistem preskrbe s prehrano in jo začeli postopoma izvajati.

V času okupacije Slovenije, je nemški okupator uvedel racionirano preskrbo po sistemu, ki ga je imel v svoji državi.

Nakaznice so se razlikovale po barvi, po starosti. Okupator je imel najbolj razdelan sistem razdeljevanja nakaznic. Barvitost nemških nakaznic je omogočala večjo razvidnost in preglednost.

Nemci so imeli v uporabi kar 43 različnih nakaznic.

Nakaznica za kruh iz leta 1942 je bila namenjena mladim od 10 do 20 let, za obdobje 21.9. do 18.10. 1942.

Nakaznica za mleko, iz katere je razvidno, da pripada dnevno na osebo 25 dcl mleka.

50 g Brot 75	50 g Brot 75	 Zusatzkarte für Schwerarbeiter Gültig vom 30. 4. bis 27. 5. 1945	50 g Fleisch 75	50 g Fleisch 75
500 g Brot 75	500 g Brot 75		50 g Fleisch 75	50 g Fleisch 75
10 g Fett 75	10 g Fett 75		50 g Fleisch 75	50 g Fleisch 75
10 g Fett 75	10 g Fett 75		10 g Fett 75	50 g Fleisch 75
Name:				
Wohnort:				
Straße:				

Dodatna nakaznica za težke delavce iz leta 1945.

Gültig vom 15. Oktober 1943 bis 6. Februar 1944 55-58 Bezugsausweis für entrahmte Frismilch <small>Nur für Personen über 6 Jahre!</small>		58 Bestellchein <small>für entrahmte Frismilch</small> <small>10. L. Nr. 6. L. 1744</small>	57 Bestellchein <small>für entrahmte Frismilch</small> <small>12. 12. 1943 bis 3. 1. 1944</small>																																					
EA: Name: Wohnort: Straße:		<table border="1"> <tr> <th>10. Okt. 43</th><th>17. Okt. 43</th><th>24. Okt. 43</th><th>31. Okt. 43</th><th>7. Nov. 43</th><th>14. Nov. 43</th><th>21. Nov. 43</th><th>28. Nov. 43</th><th>5. Dez. 43</th><th>12. Dez. 43</th><th>19. Dez. 43</th><th>26. Dez. 43</th><th>2. Jan. 44</th><th>9. Jan. 44</th><th>16. Jan. 44</th><th>23. Jan. 44</th><th>30. Jan. 44</th><th>6. Feb. 44</th> </tr> <tr> <td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td><td>13</td><td>14</td><td>15</td><td>16</td><td>17</td><td>18</td><td>19</td> </tr> </table>		10. Okt. 43	17. Okt. 43	24. Okt. 43	31. Okt. 43	7. Nov. 43	14. Nov. 43	21. Nov. 43	28. Nov. 43	5. Dez. 43	12. Dez. 43	19. Dez. 43	26. Dez. 43	2. Jan. 44	9. Jan. 44	16. Jan. 44	23. Jan. 44	30. Jan. 44	6. Feb. 44	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
10. Okt. 43	17. Okt. 43	24. Okt. 43	31. Okt. 43	7. Nov. 43	14. Nov. 43	21. Nov. 43	28. Nov. 43	5. Dez. 43	12. Dez. 43	19. Dez. 43	26. Dez. 43	2. Jan. 44	9. Jan. 44	16. Jan. 44	23. Jan. 44	30. Jan. 44	6. Feb. 44																							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19																						

Dopolnilna nakaznica za posneto sveže mleko iz leta 1944, samo za osebe, ki so stare več kot 6 let.

Gültig vom 27. Juli bis 15. Nov. 1942 Reichszuckertarte 39-42		450 g Zucker * 19. 10. - 15. 11. 42 42
EA: Name: Wohnort: Straße:		450 g Zucker * 21. 9. - 18. 10. 42 41
Die Einzelabfertigung ist nur für den Verkauf angehörigen Zeitraum gültig! Ohne Namensintroausweis unzulässig! Nicht übertragbar!		450 g Zucker * 24. 8. - 20. 9. 42 40
		450 g Zucker * 27. 7. - 23. 8. 42 39

Ernährungsamt			Ernährungsamt			Ernährungsamt			Ernährungsamt																																																		
56	57	58	Bezugsausweis für Speisekartoffeln			64	63	62	61	60	59																																																
Gültig vom 15. Nov. 1943 bis 28. Juli 1944			Gültig vom 15. Nov. 1943 bis 28. Juli 1944			Gültig vom 15. Nov. 1943 bis 28. Juli 1944			Gültig vom 15. Nov. 1943 bis 28. Juli 1944																																																		
Einkellerungsschein Nr. 50 kg (22,2) Speisekartoffeln Gültig bis 12. Dezember 1943			Einkellerungsschein Nr. 50 kg (22,2) Speisekartoffeln Gültig bis 28. Juli 1944			Einkellerungsschein Nr. 50 kg (22,2) Speisekartoffeln Gültig bis 28. Juli 1944			Einkellerungsschein Nr. 50 kg (22,2) Speisekartoffeln Gültig bis 28. Juli 1944																																																		
<table border="1"> <tr><th>Speisekartoffeln</th><th>Speisekartoffeln</th><th>Speisekartoffeln</th></tr> <tr><td>56</td><td>57</td><td>58</td></tr> <tr><td>15.11.43</td><td>15.11.43</td><td>15.11.43</td></tr> <tr><td>15.11.43</td><td>15.11.43</td><td>15.11.43</td></tr> </table>			Speisekartoffeln	Speisekartoffeln	Speisekartoffeln	56	57	58	15.11.43	15.11.43	15.11.43	15.11.43	15.11.43	15.11.43	<table border="1"> <tr><th>Speisekartoffeln</th><th>Speisekartoffeln</th><th>Speisekartoffeln</th></tr> <tr><td>64</td><td>63</td><td>62</td></tr> <tr><td>15.11.43</td><td>15.11.43</td><td>15.11.43</td></tr> <tr><td>15.11.43</td><td>15.11.43</td><td>15.11.43</td></tr> </table>			Speisekartoffeln	Speisekartoffeln	Speisekartoffeln	64	63	62	15.11.43	15.11.43	15.11.43	15.11.43	15.11.43	15.11.43	<table border="1"> <tr><th>Speisekartoffeln</th><th>Speisekartoffeln</th><th>Speisekartoffeln</th></tr> <tr><td>61</td><td>60</td><td>59</td></tr> <tr><td>15.11.43</td><td>15.11.43</td><td>15.11.43</td></tr> <tr><td>15.11.43</td><td>15.11.43</td><td>15.11.43</td></tr> </table>			Speisekartoffeln	Speisekartoffeln	Speisekartoffeln	61	60	59	15.11.43	15.11.43	15.11.43	15.11.43	15.11.43	15.11.43	<table border="1"> <tr><th>Speisekartoffeln</th><th>Speisekartoffeln</th><th>Speisekartoffeln</th></tr> <tr><td>64</td><td>63</td><td>62</td></tr> <tr><td>15.11.43</td><td>15.11.43</td><td>15.11.43</td></tr> <tr><td>15.11.43</td><td>15.11.43</td><td>15.11.43</td></tr> </table>			Speisekartoffeln	Speisekartoffeln	Speisekartoffeln	64	63	62	15.11.43	15.11.43	15.11.43	15.11.43	15.11.43	15.11.43
Speisekartoffeln	Speisekartoffeln	Speisekartoffeln																																																									
56	57	58																																																									
15.11.43	15.11.43	15.11.43																																																									
15.11.43	15.11.43	15.11.43																																																									
Speisekartoffeln	Speisekartoffeln	Speisekartoffeln																																																									
64	63	62																																																									
15.11.43	15.11.43	15.11.43																																																									
15.11.43	15.11.43	15.11.43																																																									
Speisekartoffeln	Speisekartoffeln	Speisekartoffeln																																																									
61	60	59																																																									
15.11.43	15.11.43	15.11.43																																																									
15.11.43	15.11.43	15.11.43																																																									
Speisekartoffeln	Speisekartoffeln	Speisekartoffeln																																																									
64	63	62																																																									
15.11.43	15.11.43	15.11.43																																																									
15.11.43	15.11.43	15.11.43																																																									
Name: <u>Quirin, Maria</u>			Name: <u>Quirin, Maria</u>			Name: <u>Quirin, Maria</u>			Name: <u>Quirin, Maria</u>																																																		
Wohnort: <u>Salla</u>			Wohnort: <u>Salla</u>			Wohnort: <u>Salla</u>			Wohnort: <u>Salla</u>																																																		
Straße: <u>Leopoldsdorf</u>			Straße: <u>Leopoldsdorf</u>			Straße: <u>Leopoldsdorf</u>			Straße: <u>Leopoldsdorf</u>																																																		
Dieser Stempel ist nur gültig, wenn die Ware aus dem angegebenen Gebiet stammt.			Dieser Stempel ist nur gültig, wenn die Ware aus dem angegebenen Gebiet stammt.			Dieser Stempel ist nur gültig, wenn die Ware aus dem angegebenen Gebiet stammt.			Dieser Stempel ist nur gültig, wenn die Ware aus dem angegebenen Gebiet stammt.																																																		
Name für Stempel des Vertreters			Name für Stempel des Vertreters			Name für Stempel des Vertreters			Name für Stempel des Vertreters																																																		

Nakaznica za krompir, ki veljala za obdobje od decembra do julija iz leta 1943.

LWA Salzburg
A Nr. 187638

Dritte Reichsleiderkarte

für Herrn Barbo Robert
geboren am 2.7.1893
Wohnort: Göll
Wohnung: ganz Milch Weg 3

Die Karte gilt bis 31. Dezember 1943; sie ist nicht übertragbar. Die Karte darf nur zur Befreiung des Abwehrs des Karteninhabers benutzt werden. Unrichtige Benutzung wird bestraft. Aus dem Zusammenhang der Karte gelöste Kartenanteile und Abschnitte sind ungültig. Auf die Karte können die umstehend genannten Waren bezogen werden. Bei jeder Ware ist angegeben, wieviel Abschnitte von dem Verkäufer der Kaufabgabe der Karte von der Karte abgetrennt werden. Beim Bezug von Socken und Strümpfen trennt der Verkäufer außer den Abschnitten den entsprechenden Bezugsnachweis von derselben Reichsleiderkarte ab. Der Bezug von Socken und Strümpfen ist auf 8 Paare beschränkt. Davon sind 4 Paare gegen Witterung der vorgesehenen Abschnitte erhältlich. Zwei weitere Paare Socken oder Strümpfe können nur gegen die 14fache Anzahl von Abschnitten bezogen werden. Die Abschnitte A-G sind für den Bezug von Waren vorgesehen, die gegebenenfalls besonders bekanntgemacht werden. Für bestimmte Stoffe und Fertigkeiten sind Sonderregelungen erlassen. Sie können in den Geschäften erfragt werden.

Bewertung der Stoffe
Jeweils nicht eine Sonderregelung getroffen ist

A. Wolle, wollhaltige, naturseidene und naturseidenhaltige Stoffe:
163 cm Fertigtbreite = 15 Punkte, je volle 9 cm größere oder geringere Breite = 1 Punkt mehr oder weniger.

B. Kunstseidene und Kunstseidenhaltige Stoffe:
Bis 61 cm Fertigtbreite = 3 Punkte, je angefangene 17 cm größere Breite = 1 Punkt mehr oder weniger.

C. Alle anderen Stoffe:
80 cm Fertigtbreite = 1 Punkt, je volle 9 cm größere Breite = 1 Punkt mehr oder weniger.

Punktwert der Waren

Spalte I: Punktwert für Waren, die nicht nach II-IV unterschiedlich bewertet sind.
Spalte II: Punktwert für wolle, wollhaltige, naturseidene und naturseidenhaltige Waren.
Spalte III: Punktwert für kunstseidene und kunstseidenhaltige Waren.
Spalte IV: Punktwert für Waren aus allen übrigen Stoffstoffen.

Mittel werden nur abgegeben gegen gleichzeitige Einbringung eines Rückzahlenscheins und eines weiteren Abschnitts des Reichsleiderkarte für jeden Rückzahlenschein.

Landeswirtschaftsamt Salzburg

Kontrollkarte für den Einkauf von Tabakwaren

Gültig vom 1. Januar 1943 bis 30. Juni 1943

B Nr. 116324

Inhaber: Winkelhuber Maria
Vor- und Zuname: Winkelhuber Maria
Wohnort: Salla
Geboren am: 22.10.1916

Landeswirtschaftsamt Salzburg

Kontrollkarte für den Einkauf von Tabakwaren

Gültig vom 1. Januar 1943 bis 30. Juni 1943

B Nr. 325330

Inhaber: Winkelhuber Maria
Vor- und Zuname: Winkelhuber Maria
Wohnort: Salla
Geboren am: 22.10.1916

B Nr. 78860

59

Stempel des Wirtschaftsamtes

Inhaber: Winkelhuber Maria
Vor- und Zuname: Winkelhuber Maria
Wohnort: Salla
Straße: Salla

Ohne Namensantragung ungültig! Nicht übertragbar!

IV 59 III 59 II 59 I 59

Salzburg

Karte za nakup tobaka iz leta 1943.

5. ZAGOTOVLJENA PRESKRBA V JUGOSLAVIJI V OBDOBJU 1945 -1953

Začasni način preskrbe prebivalstva, ki je trajala od konca vojne pa do začetka marca 1948 je bila v Jugoslaviji znana racionirana preskrba.

Zaradi uvedbe načrtnega gospodarstva in izvajanja 'prve petletke', ta je po prvem letu zašla v težave, kar se je kazalo zlasti na področju preskrbe prebivalstva, je bilo potrebno spremeniti način preskrbe. Poudarek je bil na industrializaciji, kar je pomenilo hitro večanje števila zaposlenih v neagrarni proizvodnji, so se povečale potrebe po hrani. Nastal je namreč razkorak med številom zaposlenih v neagrarnem gospodarstvu in količino pridelane hrane; od leta 1946 do konca maja 1948 se je število zaposlenih izven kmetijske proizvodnje povečalo za slabih 50%, v istem času pa je količina žita, ki jo je odkupila država v obvezni in prosti prodaji narasla le za dobrih pol odstotka.

V začetku marca 1948 je bil zato uveden nov preskrbovalni sistem imenovan zagotovljena preskrba, ki je temeljila na načelu daj-dam. Šlo je za menjavo med vasjo in mestom, agrarnim in neagrarnim gospodarstvom, za razmerje izraženo z geslom "vi za nas, mi za vas".

Razlogi za uvedbo sistema zagotovljene preskrbe, ki je ostal v veljavi do začetka leta 1953, so bili navedeni v preambuli k uredbi o preskrbi prebivalstva. V njej je bilo določeno, da se vsi za delo sposobni državljani morajo vključiti v proizvodnjo, za kar je bil (naj bi bil) vsak nagrajen po svojem dejanskem prispevku "k ljudski skupnosti".

Do sistemskih sprememb pri preskrbi prebivalstva je prišlo v začetku leta 1948.

Zagotovljena preskrba je bila namenjena za preskrbovanje zaposlenih glede na težo in pogoje dela, važnost poklica, starost posameznega potrošnika in druge okoliščine. Pogoj je torej bil, da je bil potrošnik v najemnem delovnem razmerju in obvezno je moral biti zavarovan pri Državnem zavodu za socialno zavarovanje. Poleg teh so med uporabnike zagotovljene preskrbe spadali tudi njihovi družinski člani ter tudi otroci do 14. leta, čeprav njihovi starši niso bili na zagotovljeni preskrbi.

Iz zagotovljene preskrbe pa so bili izvzeti družinski člani preskrbovancev (zakonec, otroci mlajši od 14 let, starši, bratje in sestre mlajši od 14 let), če so imeli posest, ki jim je omogočala samooskrbovanje oziroma so lahko od prodaje izdelkov po vezanih cenah in prosti prodaji krili potrebe po osnovnih živilih in tudi industrijskih izdelkih.

V začetku leta 1950 je bilo natančneje določena velikost posestva, ki naj bi zagotavljala možnost samooskrbe oziroma prodaje viškov. To so bila 2 ali več ha velika posestva.

Za sistem zagotovljene preskrbe, uvedba tega je bila sicer potrebna zaradi hitrega večanja števila zaposlenih v neagrarni proizvodnji, a je imel tudi močan politično ideološki namen, je značilna popolna prevlada države v oskrbi.

Razdeljevanje živil je prvih 10 mesecev po vojni temeljilo na sistemu živilskih nakaznic, ki so bile takšne kot med vojno. Uradi za izdajo nakaznic so izdajali takšne za meso, maščobe, kruh, hranila, sladkor in marmelado. Količine blaga so bile odvisne od starosti in dela, ki ga je opravljal potrošnik. Racionirana so osnovna živila kot npr. kruh, moka, mlevski izdelki, krompir, meso, maščoba, mleko in mlečni izdelki, sladkor in jajca.

Nekateri od teh živil so zaradi stalnega pomanjkanja mogli izdajati le nekaterim potrošnikom - skupinam, npr. mleko le otrokom, bolnim, nosečnicam in doječim ženam.

Na podlagi takega potrdila je odkupno podjetje dolžno izdati prodajalcu nakazila najpozneje do 1. aprila 1948.

2) To navodilo velja tsko.
IV. št. 1303.
Beograd 10. februolja 1948.

Minister za trgovino in preskrbo:
Jakov Blažević s. r.

74.

Na podlagi 3. člena uredbe o preskrbi prebivalstva predpisujem v soglasju z ministrom za delo FLRJ

NAVODILO

O RAZVRSTITVI POTROŠNIKOV V POTROŠNIŠKE RAZREDE

I. — Po vrsti, teži in pogojih dela, po važnosti in vrsti poklica, po starosti potrošnikov in po drugih okoliščinah, ki vplivajo na preskrbo, se v zagotovljeno preskrbo prevzeti potrošniki razvrstijo v potrošniške razrede.

Glede preskrbe z zagotovljenimi živili se potrošniki razvrstijo v naslednje razrede: TDa, TDb, GD, TD, SDA, SD, LD, Nav 1, Nav 2, Doj, O in M.

Glede preskrbe z industrijskimi predmeti se potrošniki razvrstijo v naslednje razrede: IR-1, IR-2, IG, ID-1 in ID-2.

II. — Potrošniki se razvrstijo v razrede TDa, TDb, GD, TD, SDA, SD, LD, Doj in O po veljavnih predpisih o razvrstitvi potrošnikov v potrošniške razrede, kolikor ni s tem navodilom določeno drugače.

V potrošniški razred Nav 1 spadajo: rodbinski upokojeni, gmotno nepreskrbljene osebe, ki niso pridobitno sposobne, obrtniki, osebe prostega poklica (lekarnarji, zdravniki, zobarji, zobotehnikji, odvetniki), šoferji avtotaksijev, kočijaži, vozniki, postrežnice, rodbinski člani potrošnikov, ki imajo nakaznice D ali Nav 1, in vsi drugi potrošniki, ki niso razvrščeni v kak drug potrošniški razred, prevzeti pa so v zagotovljeno preskrbo.

V potrošniški razred Nav 2 spadajo: osebe, ki vodijo trgovske in gostinske obrate, ter njih rodbinski člani, če so prevzeti v zagotovljeno preskrbo.

V potrošniški razred M spadajo otroci od 7. do 14. leta, če so prevzeti v zagotovljeno preskrbo.

III. — A) V potrošniški razred IR-1 spadajo: a) delavci, uslužbenci in nameščenci, zaposleni pri državnih uradih, ustanovah in podjetjih, v zadrugah in združnih organizacijah ter v družbenih organizacijah in pri zasebnih delodajalcih; b) vajenci (gospodarski učenci); c) vojaški in delovni invalidi, če niso zaposleni in na podlagi tega razvrščeni v kak drug potrošniški razred; d) znanstveniki in umetniki; e) študenti.

B) V potrošniški razred IR-2 spadajo: a) osebni upokojeni; b) učenci srednjih in strokovnih šol, stari nad 14 let; c) uslužbenci, ki prejemajo po veljavnih predpisih oblogo in obutev od podjetij, ustanov, uradov, zadrug in organizacij, kjer so zaposleni, n. pr. kot železnicaarji, poštarji in pod.; d) registrirani postrežniki,

registrirani splavarji, žagarji, perice; e) člani obrtnih predelovalnih zadrug; e) babice.

C) V potrošniški razred IG spadajo: a) rodbinski upokojeni; b) uživalci podpore od Državnega zavoda za socialno zavarovanje; c) gmotno nepreskrbljene osebe, ki niso pridobitno sposobne; d) duhovniki verskih družb; e) obrtniki; f) registrirani kočijaži, vozniki, šoferji avtotaksijev, postrežnice; g) osebe prostega poklica: lekarnarji, zdravniki, zobarji, zobotehnikji in odvetniki; g) rodbinski člani oseb, navedenih v 2. in 3. točki odredbe o določitvi potrošnikov, ki jim je zagotovljena preskrba, če sami ne spadajo v kak potrošniški razred pod A in B (IR-1, IR-2).

C) V potrošniški razred ID-1 spadajo otroci do dopolnjenega 2. leta oseb, prevzetih v zagotovljeno preskrbo, in sicer: zakonski, nezakonski, posvojeni, pastorki in sirote, vzeti v oskrbo, če jih zadevna oseba vzdržuje.

D) V potrošniški razred ID-2 spadajo otroci od dopolnjenega 2. do dopolnjenega 14. leta oseb, prevzetih v zagotovljeno preskrbo, če jih taka oseba vzdržuje.

IV. — Po potrošniškem razredu, v katerega so razvrščeni, prejmejo potrošniki ustrezne potrošniške nakaznice za živila in industrijske izdelke.

V. — To navodilo velja od dneva objave v Uradnem listu Federativne ljudske republike Jugoslavije, uporabljati pa se začne 1. marca 1948.

Št. 1151.

Beograd 10. februolja 1948.

Minister za trgovino in preskrbo:
Jakov Blažević s. r.

Strinjam se!
Minister za delo:
Ljubčo Arsov s. r.

75.

Na podlagi 23. člena o potrošniških nakaznicah predpisujem

NAVODILO

O EVIDENCI POTROŠNIKOV V ZAGOTOVLJENI PRESKRBI

1) Zaradi pravilne in natančne evidencije o številu potrošnikov, ki so prevzeti v zagotovljeno preskrbo, morajo krajevni in mestni ljudski odbori voditi:

a) register potrošnikov, prevzetih v zagotovljeno preskrbo,
b) kartoteko potrošnikov, prevzetih v zagotovljeno preskrbo.

2) Ljudski odbori vodijo poseben register osnovnih potrošnikov (osnovnega potrošniškega razreda) in poseben register potrošnikov v dodatni preskrbi (bolnikov, nosečih žensk in udarnikov).

Register potrošnikov je glavni dokument o potrošnikih, prevzetih v zagotovljeno preskrbo. Register mora biti prešit, opremljen s pečatom in overjen ter se iz njega ne smejo trgati listi.

3) Register osnovnih potrošnikov se vodi po obrazcu št. 1. V ta register se vpišejo vsi osnovni potrošniki, ki so jim bile izdane potrošniške nakaznice. Številka, pod katero je potrošnik vpisan v register, se vpiše v potrošniško nakaznico in se ne spremeni vse

Iz uradnega lista FLRJ iz leta 1948 je razvidno razvrščanje potrošnikov v potrošniške razrede, v katere jih je razvrščal minister za trgovino in preskrbo FLRJ. Za zagotovljeno preskrbo so bile obvezne potrošniške nakaznice z nabavnimi točkami in odrezki z navedbo artiklov, ki jih je prodajalec ob nakupu odrezal.

Potrošniških razredov je bilo za živila 12, za nakup tekstila in tekstilnih izdelkov ter obutve pa 5.

Glede preskrbe z zagotovljenimi živili se potrošniki razvrstijo v naslednje razrede: TDa, TDb, GD, TD, SDA, SD, LD, Nav 1, Nav 2, Doj, O in M.

Za delavce pri posebno težkih delih, za rudarje, gozdne delavce ipd., so bile živilske nakaznice TDa, TDb, SDA, GD, ostali zaposleni so bili razvrščeni v tri razrede (TD, SD, LD); svobodni poklici (odvetniki, zdravniki, zobozdravniki, lekarnarji itd.), rodbinski upokojeni, obrtniki, kočijaži ipd. so spadali v razred Nav1, v Nav2 pa osebe, ki so vodile trgovske in

gostinske lokale in njihovi družinski člani. Otroci so bili v treh potrošniških razredih: do 2 let Doj, od 2 do 7 let O in od 7 do 14 M.

Glede preskrbe z industrijskimi predmeti se potrošniki razvrstijo v naslednje razrede: IR-1, IR-2, IG, ID-4 in ID-2.

Potrošniške nakaznice so bile IR-1 za zaposlene, IR-2 za osebne upokoјence, dijake srednjih in strokovnih šol stare nad 14 let, tiste zaposlene, ki so dobivali od države uniformo ali delovno obleko (železničarji, poštarji), babice, perice ipd. Po potrošniški nakaznici IG so se preskrbovali rodbinski upokoјenci, obrtniki, svobodni poklici pa tudi duhovniki, za otroke do 2 let pa so bile nakaznice ID-1, od 2 do 14 pa ID-2.

Iz objave v uradnem listu je razvidna tudi evidenca, ki se je morala voditi v zagotovljeni preskrbi. Evidenco so vodili krajevni in mestni ljudski odbori.

Članek v Našem delu, Ptuj, 7. aprila 1949.

Iz tega članka je razvidno kdo sodi v posamezni razred industrijskih nakaznic in način delitve nakaznic.

Z odredbo zveznega ministra trgovine in preskrbe je bilo določeno, kaj smejo kmetje prodajati na tržnici in kako lahko porabniki kupujejo neposredno pri kmetih. Določeno je bilo tudi, kje lahko kmetje prodajajo svoje pridelke; smeli so prodajati na tržnicah v okviru okraja, kjer so prebivali ali le v sosednjem okraju, ki je mejil na njihov 'domači' okraj; enako je veljalo tudi za potrošnike, če so kupovali neposredno pri kmetu.

Potrošniške nakaznice so bile za živila in za oblačila ter obutev, pa tudi dodatne za nosečnice, bolnike, ki niso bili v bolnišnici, a so potrebovali dietno ali dodatno prehrano, za udarnike. Dodatne nakaznice so bile tudi za izredne potrebe, kot na primer ob smrti v

družini za nabavo žalne obleke, ob elementarnih nesrečah, požarih, povodnjih, ki so potrošnika prizadeli.

Dodatna nakaznica za bolnike.

Nosečnice so dobivale dodatne nakaznice, ko so dopolnile 5. mesec nosečnosti, po 7. mesecu pa so dobile nakaznico za izredne potrebe za nabavo opreme za novorojenčka do njegovega prvega leta.

Do otrokovih dopolnjenih 6. mesecev je mati dobivala mesečno dodatno 3000 g moke, 500 g sladkorja, 400 g masti in 200 g mesa. Otrok je dobil redno potrošniško nakaznico novega gospodinjstva, torej ob poroki; v tem primeru je nakaznico dobil le eden od mladoporočencev.

Leto dni kasneje so bili potrošniški razredi razširjeni za živila in industrijske izdelke, s čimer je bilo še bolj natančno določeno, kdo spada v kateri razred in katera karta mu pripada: delavci, ki so delali v rudarstvu, težki in vojaški industriji ter traktoristi so dobivali R-1a, R-1b karte, gozdni delavci, železničarji R-ž1, R-ž2, ostali zaposleni v državnem sektorju pa R-1, R-2, R-3.

Otrokom glede na starost so bile namenjene karte D-1, D-2, D-3, oziroma ID-1, ID-2 za industrijske proizvode.

Karte G pa so dobivali za živila svobodni poklici in tisti, ki niso bili zaposleni pri državi, za industrijske izdelke pa IG.

V pravilniku o potrošniških izkaznicah, izdanem konec marca 1949, pa so bili bolj natančno določeni tudi pogoji kdaj je zaposleni dobil karto za tekstil in obutev. Pravico do nje je imel šele po treh mesecih zaposlitve za eno tromesečje, po pol leta dela za dve tromesečji. Če pa je zaposlitev samovoljno prekinil, mu je pravica do preskrbe ugasnila. Delavec, ki je neopravičeno izostal z dela, tudi za čas izostanka ni imel pravice do živilske in potrošniške nakaznice, kar je veljalo tudi za njegove družinske člane. Še več potrošniških razredov so formirali aprila 1950, ko so iz G razreda napravili 6 novih, z bolj natančno opredelitvijo potrošnikov.

Potrošniške nakaznice je izdajal v mestih mestni oziroma rajonski ljudski odbor, na vasi pa KLO na podlagi seznama, ki ga je potrdil okrajni izvršilni odbor. Živilske nakaznice so bile mesečne, razen za kruh, ki so veljale le 3 dni, medtem ko so potrošniške nakaznice za nabavo oblačil in obutve, ki so jih prejeli uporabniki zagotovljene preskrbe, veljale leto dni, oziroma jih je moral potrošnik dati potrditi na rajonski LO ali KLO potrditi vsake tri mesece. Če kdo ni v tromesečjo porabil vseh točk in odrezkov, je lahko z njimi kupoval v naslednjem tromesečju, kar je omogočalo zbiranje točk za kakšen večji nakup. Kje je potrošnik kupoval, ni bilo tako strogo določeno kot v sistemu racionirane preskrbe, vendar so potrošniki v mestih lahko kupovali le v prodajalnah na območju ljudskega odbora, ki je nakaznico izdal, kupci iz vasi pa v vseh prodajalah na območju okraja.

~~Krajevni ljudski odbor~~
Jesenšek Franc, rudar
Sv. Marko 34

Sv. Marko, dne 21.8.46

Predmet : Krošnja za podelitev nakaznice
za maščobo in meso.

K r a j e v n i L O

Č e š e

Podpisani tov. J e s e n š e k Franc vljudno prosim
gornji naslov, da se mi podelijo živilske nakaznice za meso in maščo-
bo, ker mi je istega že zmanjkalo. Meseca decembra sem zaklal prašiča, ki
je tehtal komaj 80 kg kar se vidi, da ni bilo mnogo masti. Ker smo
samo tri osebe sem moral štiri kg še oddati NAVOD-u.
Resničnost gornjih podatkov potrjujeta spodaj navedeni priči.

Smrt fašizmu - svoboda ljudstvu!

Jesenšek Franc
Potrata Rudolf

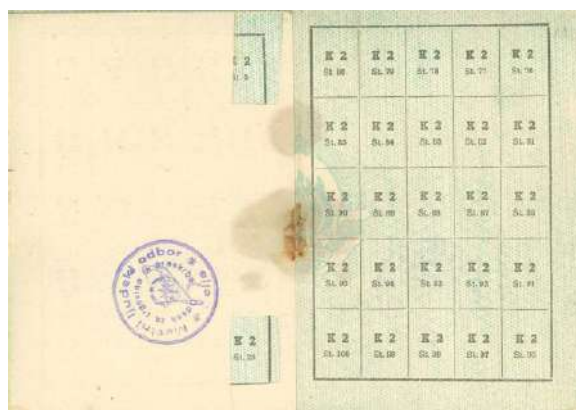
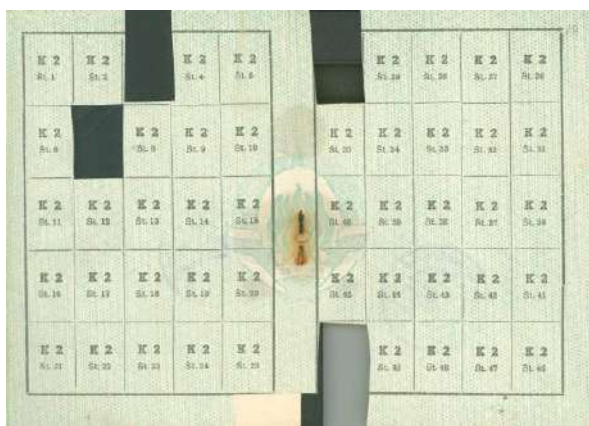
Predpisana je bila tudi stroga evidenca uporabnikov zagotovljene preskrbe. KLO in MLO so morali voditi register, ki je moral biti na koncu vsakega meseca overjen, in kartoteko potrošnikov. Mesečno so morali LO poročati okrajnemu, ta republiškem ministru trgovine in preskrbe, ki je tudi vodilo kartoteko uporabnikov po okrajih in mestih, ta pa zveznemu ministru trgovine in preskrbe s priloženimi poročili okrajev in mest.

Sredi leta 1949 je bil natančno predpisan način izdajanja potrošniških nakaznic in njihovo obračunavanje. Predpisan je bil postopek, kako je državljan postal uporabnik zagotovljene preskrbe in kdo mu je nato izdal živilsko in potrošniško nakaznico. Vsak potrošnik je moral biti registriran in je moral imeti potrjeno potrošniško potrdilo in prijavo. Da je to lahko dobil, je moral delodajalec ali kakšen drug organ z "zahtevnico" potrošnika prijaviti pri poverjeništvu za trgovino in preskrbo OLO, ta pa pri podružnici Narodne banke. Ta banka je nasploh imela pri preskrbi veliko vlogo, saj so njene podružnice potrošniške nakaznice izdajale, pa tudi vodile obračun in kontrolo prodanega blaga. Vsi odrezki in točke potrošniških nakaznic, ki so jih trgovci prejeli od kupcev in so jih morali nalepiti na točno določene pole, so namreč končali pri Narodni banki v Beogradu, ki je mesečno izvedla kontrolo in nato te nalepljene odrezke in nabavne točke uničila. Potrošnik je svojo 'karto' dobil v podjetju, kjer je bil zaposlen, ostali pa so jih dobili pri hišnih in uličnih zaupnikih ali KLO-jih.

Za otroka je nakaznico dobil tisti roditelj, ki je prejemal »otroške doklade«. Ob selitvi iz kraja je moral potrošnik izkaznico vrniti organu, ki mu jo je izdal. Vsako nakaznico je moral uporabnik plačati; osnovna živilska nakaznica je stala 2 dinarja, druge pa dinar. Predpisano je bilo tudi, koliko manj živil in industrijskih izdelkov je dobil potrošnik, ki je neopravičeno izostal z dela; za tri dnevni neopravičen izostanek so mu bili odvzeti odrezki za kruh in kavo ter 1/5 odrezkov za meso in maščobe, pa tudi določeno število točk za tekstil in obutev. Odvzemanje odrezkov in točk je progresivno raslo z večanjem neopravičenih izostankov.

Količine živil so bile po potrošniških razredih različne. Težkemu delavcu je dnevno pripadalo največ živil. Zagotovljene količine so se manjšala glede na lažje delo.

Glede na razvrstitev v potrošniški razred je vsak potrošnik dobil določeno število nabavnih točk za tekstil in obutev. Zaposleni (razred IR-1) so dobili mesečno 160 točk, IR-2 140, IG 90, otroci 60 oz. 80, udamniki pa še dodatnih 70. Bilo pa je tudi točno določeno, katero obutev lahko potrošnik iz določenega razreda kupi; tako so lahko potrošniki IG, ID-1 in ID-2, torej otroci do 14. leta lahko na 'karte' zagotovljene preskrbe kupili le gumijaste škornje in galoše ter ribiške gumijaste škornje, ne pa tudi usnjenih čevljev.

Koliko je lahko na točke kupil, pa je bilo odvisno od vrednosti artikla. Za vsak artikel je bilo namreč točno določeno koliko točk in odrezkov je moral kupec dati. Za meter volnenega blaga iz česane volne za moško obleko je bilo treba dati 20 točk, za volneno konfekcijsko izdelano moško obleko 32 točk, za volneno krilo 12, enako za hlače, za moške nogavice 6 itd.

Jeseni 1949 je bilo določeno tudi število odrezkov - kuponov, ki so jih za kruh in moko prejeli potrošniki zagotovljene preskrbe, in koliko so morali dati za različne kruhe ali vrste moke. Tako je na primer rudar, ki je bil v najvišjem potrošniškem razredu, dobil 344 odrezkov za žitne izdelke, za 1kg kruha iz 80% pšenične moke pa je moral dati 9 odrezkov; mesečno je na ta način lahko kupil 38 kg kruha te vrste.

Za nakup tekstilnih izdelkov in obutve so potrošniki zagotovljene preskrbe, ki so tri mesece izpolnjevali pogoje za to, od maja 1948 imeli na voljo tudi dodatne bone. Ti so se glasili na denarne zneske in ne na točke.

Dodatni bon v vrednosti 450 dinarjev za tekstilne izdelke.

Tako so potrošniki v delovnem razmerju dobili dodatne bone v vrednosti 450 dinarjev, drugi pa za 900 dinarjev, kar se je leto dni kasneje izenačilo za vse potrošnike na 600 dinarjev. S temi boni je kupec plačal razliko med nižjo in višjo enotno ceno.

Po nižjih enotnih cenah so lahko na podlagi teh kupovali vse industrijske izdelke v prosti prodaji. To pa ni veljalo za izdelke črne metalurgije, ročno kmetijsko orodje, kmetijske priprave in stroje, delavske čevlje.

V letu 1950 se je število industrijskih izdelkov, ki so jih lahko kupovali potrošniki zagotovljene preskrbe, razširilo iz tekstilnih in obutve še na razne kovinske, steklene, elektrotehnične predmete, pohištvo, petrolej. Hkrati pa je bila uvedena nova razdelitev, ki je bila v zvezi s plačevanjem. Tekstilne izdelke, ti so spadali v skupino A, so potrošniki kupovali na nabavne točke, obutev in druge izdelke pa na denarne kupone. kateri izdelki so se kupovali na nakazila, na točke in kateri samo na denarne bone je bilo določeno.

Z uredbo o preskrbi prebivalstva so poleg zagotovljene preskrbe uvedli tudi sistem preskrbe kmetov po nižjih cenah, če so ti po določenih cenah posamezne kmetijske pridelke prodali državi. To je bila t.i. vezana trgovina, namen katere je bil zagotoviti preskrbo kmetov z industrijskimi izdelki po nižjih cenah in prebivalcev, zaposlenih in živečih v mestih, s kmetijskimi pridelki tudi po nižjih cenah.

Koliko je bila država pripravljena plačati kmetom za posamezni pridelek, je bilo natančno določeno z odredbo.

Za kmete, ki kot »samooskrbovanci« sicer niso imeli pravice do zagotovljene preskrbe, je bila napravljena izjema v primeru, če so prebivali v pasivnih in v vojni upostošenih krajih; te je za vsako republiko določil republiški minister za trgovino in preskrbo sporazumno z zveznim in ministrom za delo, potrdil pa predsednik vlade FLRJ.

Ti so tudi imeli pravici kupovanja živil in industrijskih izdelkov po nižjih enotnih cenah. Določena pa so bila pravila, kdo je upravičen do takšne preskrbe in kdaj ni; če je gospodarstvo pridelalo dovolj za svoje potrebe, ni bilo deležno ugodnosti nižjih cen, prav tako ne, če je imelo presežke za prodajo po vezanih cenah, ali če niso izpolnili obveznosti obvezne oddaje in če so bile v družini osebe stare nad 16 let, ki za delo na kmetiji niso bile potrebne, oziroma so se lahko zaposlile v drugih panogah in skrbele za preskrbo družinskih članov.

To je bil način »novačenja« delavcev za industrijo. Določena so bila tudi živila, ki so jih lahko kupovali po nižjih cenah (kruh, moka ali žito, sladkor) in industrijski izdelki, pa tudi količine.

Prebivalstvu pa je bilo v sistemu zagotovljene preskrbe omogočeno tudi kupovanje na prostem trgu po višjih cenah, ki pa so bile tudi določene.

V drugi polovici leta 1950 je bila preskrba prebivalstva zaradi suše, ki je prizadela Jugoslavijo, otežena. Zmanjšana je bila količina odkupljenih krušnih žit, tako da je bila zmanjšana tudi količina kruha iz zvezne zagotovljene preskrbe v povprečju za 10%. Zmanjšanje ni bilo enako za vse kategorije porabnikov; bolj se je zmanjšalo tistim, ki so do tedaj dobivali več.

Določeno je bilo tudi varčevanje s predmeti široke porabe.

Od maja 1951 je država potrošnikom zagotovljene preskrbe zagotavljala od živil le še kruh, maščobe, sladkor, milo, kakav in riž za otroke ter kurjavo, popusti pa so veljali tudi za nakup živil. Potrošnik je tako dobil glede na kategorijo, v katero je spadal, mesečno denarne bone; težki delavci so dobili za 240 dinarjev bonov, drugi pa manj.

Potrošnik je za denarne bone lahko kupoval po vsem ozemlju države in ne le v svojem okraju, ali celo le pri od oblasti določenem trgovcu.

Septembra 1951 so potrošniške nakaznice za živila in milo nadomestili denarni boni. Zanje so potrošniki zagotovljene preskrbe kupovali kruh, sladkor, mast in kakav ter riž, ki sta bila namenjena le otrokom.

Industrijski boni, s katerimi so uporabniki kupovali industrijsko blago z 80% popustom, so bili v veljavi do 1. januarja 1953. Denarni prejemki, plače, otroški dodatki, pokojnine, invalidnine, so se od 15. decembra 1951 izplačevali le še v gotovini. Del, ki so ga prejemale potrošniki v industrijskih bonih, se je obračunal v razmerju 1 bon za 4 dinarje.

Z letom 1953 je bil sistem zagotovljene preskrbe vključno z obveznimi odkupi kot delom sistema odpravljen. Porabniki za nakup niso več potrebovali »kart«, ki so bile v veljavi od konca vojne oziroma so jih spremljale že pred drugo svetovno vojno in med njo. Še vedno pa je bil vpliv države na oblikovanje cen, ki so bile sicer označene kot svobodno oblikovane, na trgu velik, prav tako pa je bila izbira oziroma možnost nakupa določenega blaga omejena.

Okrožni odbor OF Celje
odsek za trgovino in preskrbo G

147391 *

Nakaznica

Priimek in ime Polakovič Ivan
 rojen 21. 1. 1908 poklic upravitelj
 bivališče Črnača okraj Celje - mesto
 sme nabaviti naslednje blago pri tvrdki:
1 (eno) kosček ali blago

Nakaznica je veljavna 30 dni od dneva izdaje.

Potrijujem, da sem prejel
nakazano blago dne 21. 3. 1946
za dan _____
Podpis prejemnika: [Signature] (podpis)

Nakaznica za blago oz. eno obleko za dijakinjo.

LR SLOVENIJA

_____ ljudski odbor v _____
 Serija I-IV-H Štev. J 115497
 Reg. št. _____

POTROŠNIŠKA NAKAZNICA ZA GOSPODINJSKE POTREBE

K-2

(za 2 člansko družino)

_____ 194_____ leta
 (ZIG)

[Signature]
 (Družinski poglavar)

_____ (Ulica in hišna številka)

Potrošniška nakaznica za dvočlansko družino, ki je zahtevala podatek od družinskem poglavarju.

Potrošniških nakaznic je bilo več vrst. Splošna državljanska z oznako G in še sedem dodatnih R1, R2, D1, D2, T, B in K.

Za prevzem potrošniške nakaznice je prebivalce potreboval legitimacijo, ki jo je prejel od krajevnega odbora.

Gornja sodi v dodatno skupino K, kamor je sodijo družinski poglavarji, ključno s samci s samostojnim gospodinjstvom.

MESTNI LJUDSKI ODBOR
CELJE

IR

štev. potroš. nakaznice 00239

Ime in priimek *Petelinik Henrik*

Starost *24. 2. 1915*

Ulica, hišna štev. *Dečkova 11*

Nakaznica je bila izdana dne *24. 11. 47* v Celju

Podpis uradnika:
Opariški

1	1	1	1	1	1	1	1
1	1	1	1	1	1	1	1
1	1	1	1	1	1	1	1

Ljudska vlada Slovenije
Ministerstvo za trgovino in prevoz

Okrajni ljudski odbor: **CELJE MESTO**

POTROŠNIŠKA NAKAZNICA
ZA INDUSTRIJSKE PROIZVODE
za delavce in nameščence
Celjsko okrožje

I-R 00239 *

Nakaznica velja 1 leto od dneva izdaje in je neprenosljiva!
Brez žiga okrajnega ljudskega odbora ni veljavna! Ponarejanje in zloraba se kaznuje po zakonu!

Primek in ime lastnika nakaznice: *Petelinik Henrik*

Starost: *24. 2. 1915*

Natančen naslov bivališča: *Dečkova c. 11.*

Nakaznica je bila izdana dne: *1. Okt 1946*

v *Okrajni odbor*
Podpis uradnika: *Opariški*

Cena i Dne

Oznaka nakaznice IR pomeni, da gre za industrijsko nakaznico iz leta 1947 in potrošniško nakaznico iz leta 1946.

OKROŽNI LO CELJE 4601 *

Travačevnja, aj. 1907, Belomont 18

Nakaznica za tekstilije

prejel za dan kom m

Zig *[Signature]* podpis prejemnika

Datum izdaje *17. 4. 1946*

Nakaznica je neprenosljiva, veljavna za dobo 30 dni od dneva izdaje

12	23
13	24
14	25
15	26
16	27
17	28
18	29
19	30
20	31
21	32
22	33

Nakaznica za tekstilije iz leta 1947.

ФНР ЈУГОСЛАВИЈА — ФНР ЈУГОСЛАВИЈА

Н. РЕПУБЛИКА **IZVIŠNI ODBOR MLADOLJETA**

Н. ОДБОР **Terenski pisarnica**

Савезно министарство трговине и занатлије

Н. Р. СРБИЈА — Н. Р. МАКЕДОНИЈА

Po ПОТРОШАЧНА КАРТА — ПОТРОШАЧКА КАРТА
C POTROŠNIŠKA NAKAZNICA — ПОТРОШАЧКА КАРТА
за предмете ishrane
из БЕЗУПАР — ВЕЛЈАКА 1951. год.

Карта не вреди без
детаљне пројављене
описане из М. Р.

(M. P.)

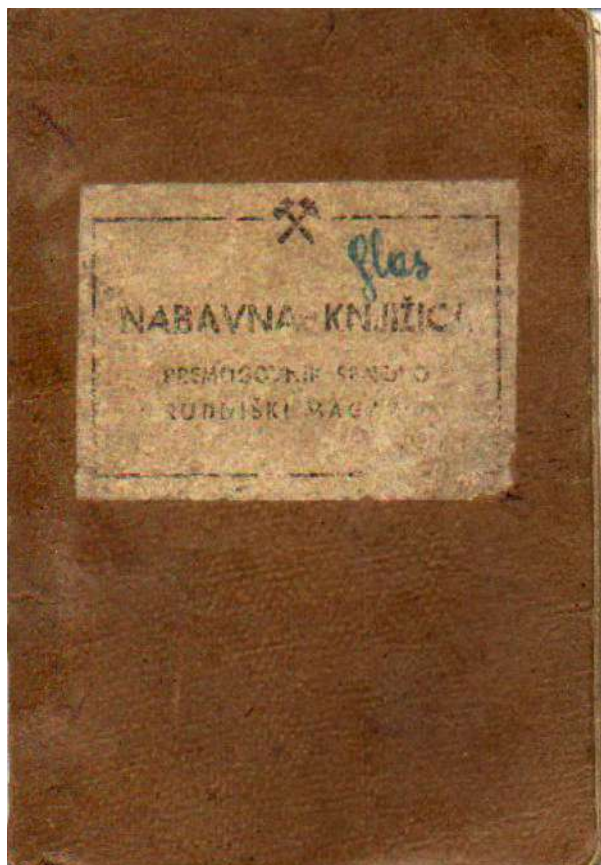
Када се издаје
за пројекат, како
не од Карта је не
пројекат — Овај
карта — Допунска
за те месце.

Л. Р. СЛОВЕНИЈА — Н. Р. МАКЕДОНИЈА

250 гр. 7	250 гр. 5
с МЕСО	с МЕСО
Po II-SI	Po II-SI
●	●
350 гр. 6	350 гр. 6
с МЕСО	с МЕСО
Po II-SI	Po II-SI
●	●
Po 6	Po 3
Допунски с II-SI	Допунски с II-SI
●	●
Po 7	Po 8
Допунски с II-SI	Допунски с II-SI
●	●
Po 6	Po 6
Допунски с II-SI	Допунски с II-SI
●	●

Nakaznica za meso iz leta 1951, napisana v treh jugoslovanskih jezik.

Nabavna knjižica rudarja, iz katere je vidno, da so ljudje nabavljali najnujnejše
Lastnik nabavne knjižic: Anton Glas

Poslovalnica **Premogovnik Senovo**
RUDNIŠKA OSKREBOVALNICA
poslovalnica II.

Št. knjige 118

Polni naslov: Glas Anton
Jamnik
Rovno 27

Število družinskih članov 4

OPOZORILO!

Vsako radiranje, črtanje odnočno popravljanje v nabavni knjižici se bo strogo kaznovalo po obstoječih zakonih.

1

1 Dno	2 Množica	3 Vrsta blaga	4 Cena		5 Vsota	
			dn	p	dn	p
27/12	780	kor. moka			44	46
19/5	4	obara				
4/2						
19/11	4.75	slad.			156	75
	2	ofa			75	
	1.75	slaminj			91	
	320	hava			25	
	0.70	kor. moka			19	69
	25.70	custue			159	29
	10.10	kor. moka			57	57
	2	nitro			4	
					588	70

PLACANO!

10/10 kor. moka 10 del 10 pa

Razpredelnica Živilskih nakaznic

Dno	Množica	Vrsta blaga	Cena		Vsota
			dn	p	
		slad.			56
		ofa			57
		slaminj			70
		hava			12
		kor. moka			124
		custue			37
		kor. moka			6
		nitro			10
					337

PLACANO!

Za kmete je v času druge svetovne vojne in po vojni veljala obvezna oddaja s strani države določenih poljedeljskih in živinorejskih pridelkov.

Kmetje so bili v skladu z Uredbo o prodaji kmetijskih pridelkov vezani s pravico do nakupa določenih industrijskih izdelkov po nižjih enotnih cenah ob prodaji določenih kmetijskih pridelkov po določenih državnih (vezanih) cenah. To pomeni, da so dobili pravico do nakupa industrijskih izdelkov po znižanih cenah, če so oddali kmetijske pridelke, ki jih je država odkupovala po vezanih cenah. Dobili so lahko toliko industrijskih izdelkov, za kolikor so oddali kmetijskih pridelkov.

6. PLANINA PRI SEVNICI

Planina pri Sevnici je poleg Kozjega osrednje naselje Kozjanskega na skrajnem jugu občine Šentjur. Leži na severovzhodnem robu Posavskega hribovja, pod severnim vznožjem Bohorja (1023 m) ter zahodno od Lisce (947 m), med rekama Savinjo in Sotlo, na lepi razvodni planoti, ki je presečišče poti proti Šentjurju pri Celju, Rimskim Toplicam, Sevnici in Kozju.

Krajevno skupnost Planino pri Sevnici sestavlja 17 vasi, ki so po obliki najpogosteje raztresene, le manjši del je gručastih.

Planina pri Sevnici je pretežno kmetijsko področje, vendar je »čistih« kmetij malo, večinoma je vsaj en član družine zaposlen na Planini pri Sevnici, v Šentjurju, v Celju ali drugod. V času pred drugo svetovno vojno in po vojni je bilo čistih kmetij občutno več.

Krajevni ljudski odbor Planina pri Sevnici je deloval v obdobju 1945 –1952. Upravno je spadal k okraju Celje - okolica. Teritorialni obseg kraja je bil določen 14. septembra 1946 z Zakonom o upravni razdelitvi Ljudske republike Slovenije in je obsegal območja naslednjih katastrskih občin in naselij: Doropolje, Golobinjek, Visoče, Brdo, Loke pri Planini, Tajhte (del), Marijina vas (del), Prapretno, Planina pri Sevnici, Presečno (del) in Hrušovje (del). Ukinjen je bil aprila 1952, njegovo območje pa je bilo priključeno občini Planina pri Sevnici. Planina pri Sevnici so priključili občini Šentjur pri Celju leta 1957 na podlagi Zakona o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v LR Sloveniji (Ur.l. LR Slovenije, št. 25/1957).

7. PLANINČANI SE SPOMINJAJO

V vojnem in v povojnem času je primanjkovalo vsega, dobilo se je zelo malo, le najnujnejše.

Med vojno so ljudje dobivali živilske karte; delavci, ki so opravljali težka dela, so dobili večje število točk, najmanj točk pa so dobili otroci.

Z živilskimi kartami so kupci pogosto čakali v vrsti, trgovci pa so prodajali, dokler so imeli. Če je kdo prišel prepozno, ni dobil ničesar.

Primanjkovalo je sladkorja, ki je bil včasih v kockah: uporabljali so tudi sladkor saharin, ki je nadomeščal današnji natren, olja in dobre moke.

Med vojno je primanjkovalo vseh vrst živil, zato so morali obvezno oddajati (obvezni odkup) domače živali, pšenico, krompir, maslo ...

V trgovini so dobili le tisto, kar jim je bilo določeno z živilskimi kartami, ki so jih dobili v tem času.

Točke so bile razporejene na "poli" listu - za vsak artikel ena točka in za vsak artikel drugačna točka.

Nakaznice so dobili na sedežu krajevne skupnosti oz. odbora glede na število družinskih članov in velikost zemlje.

Večji kmetje so dobili manj pik oziroma jih sploh niso dobili.

Pike za tekstil so bile namenjene izključno za nakup metražnega blaga, zato so revnejši ljudje pike zamenjali pri velikih kmetih tudi za živež.

Kmetje so večino hrane pridelali doma; delavci oz. družine, kjer je bil kdo zaposlen, so lahko kupili več, ker so imeli denar; obrtniki so kupovali vse, kar so potrebovali in je bilo dosegljivo v trgovini. Revnim je pogosto primanjkovalo osnovnih živil. Premožnejši so kupovali artikle boljše kvalitete. Vsi sloji so kupovali v istih trgovinah na Planini in v Šentvidu.

Kmetje so sami tudi prodajali, da so dobili denar za nakupovanje, in sicer jajca, sadeže, orehe, suhe hruške, živino, mleko, vino, sir, les, ovčjo volno ...

Priložnostni zaslužek je predstavljal nabiranje sadežev (borovnic, malin, robid, gob) in oddaja mleka, tudi polže so prodajali.

Značaj bogatenja je včasih pomenilo "barantanje" z živino in prodaja lesa.

Revnejši prebivalci so dodatno zaslužili tako, da so hodili pomagat bogatejšemu kmetu (v taverh) in so tako zaslužili vsaj za hrano.

V bližnjih trgovinah so kupovali živila in blago, po nakupih za blago in obleko so se vaših tudi odpravili v večja mesta, npr. v Celje.

Nakaznice so dobivali na sedežu krajevne skupnosti na Planini, kamor je odšla cela družina, da so videli, koliko jih je.

Včasih so transport s tovornjaki v trgovine preprečili partizani, ki so vzeli večino, kar je bilo namenjeno v trgovine.

Karolina Ulaga iz Planinske vasi, ki je dopolnila 101 leto, se spominja:

»Živila, ki so ji dobivali na karte, so bila: sladkor, moka, kava. Hodili smo v trgovino v Šentvidu, kjer so prodajali Martin Antlej, Franc Ulaga, Jazbinšek. Vsi so že pokojni. Razdeljevanje kart je potekalo na Planini. Delil jih je tedanji župan Ivan Perčič. Domov smo dobili obvestilo in potem smo lahko šli po karte. Karte smo prejeli večinoma za praznike. V družinah, kjer je bilo veliko družinskih članov, so dobili več kart, če jih je bilo manj, so dobili manj kart. Karte so se razlikovale glede na člane družine. Na karte so

kasneje delili tudi podplate. V Šentvidu so enkrat dobili samo en nov krožnik (plehnat oz. kovinski). Obvezna je bila tudi oddaja masti, fižola in mesa. Če nisi imel hrane, si moral dati denar.

Karolina se še dobro spominja časov, saj so dobivali premalo hrane za svoje družine. Denar za nakupe je dobila v službi, na Marofu pa je obdelovala polja ali pa je »pogozdovala« (ženske so sadile smreke).

Alojz Senica, star 79 let, iz Golobinjeka pri Planini, je pripovedoval: »Na pike smo dobili margarino, sladkor, olje, moko, cigarete, projo in blago. Karte smo dobili na občini Planina, "Standes mark". Dobili smo jih po osebah. Enkrat na leto smo dobili pike, ki jih je bila zadostna količina. Prevzem kart smo opravili na občini, s podpisom. Pike so trajale od leta 1941 do leta 1952. Denar, da smo lahko plačali živila, smo dobili od prodaje živali. Pike so se razlikovale po barvi, in sicer za prehrano. Za cigarete je bila "Rauh karta", za oblačila pa "Klajdr karta". Cigarete smo kupovali v trafiki (pri današnjem gasilskem domu). Na Planini smo imeli dve trgovini (današnja pošta). Kupili smo lahko živila za vse pripadajoče karte. Nakup z živilskimi kartami je potekal tako, da je trgovec odrezal pike, naložil blago, kupec pa ga je plačal. Živila so bila vedno na voljo. Kočarji so hodili na delo k velikim kmetom. Ženske niso kadile pa so dale moškim »Rauh karte«. Spominjam se, da je moj oče pozabil torbo s cigaretami, ki so jih dobili v roke šolarji, med katerimi sem bil tudi jaz. Tako smo kadili, da smo bili čisto zakajeni.«

Fanika, stara 80let, iz Planinske vasi, se nekdanjih časov spominja takole: »Nekega dne sem šla na Planino kupovat s kartami. Stara sem bila okoli 13 let. Prišla sem do pekarnice in prosila peka za štruco. Pek me je vprašal, če imam živilske karte. Karte sem imela, a jih nisem hotela porabiti za kruh. Ker sem bila zelo lačna, mi je pek dal štruco, karte pa ni zahteval. Ko sem opravila vse nakupe sem odšla proti planinskemu gradu, po katerem sem zelo rada tavala. Prišla sem do Turške lipe in tam srečala dva oborožena moška. Bila sta partizana, morala sem jima dati kruh.«

8. ZAKLJUČEK

Prebivalke in prebivalci Planine pri Sevnici, ki so bili v času racionalne preskrbe z živili in oblačili večinoma kmetje (večji in manjši), so dobivali na karte samo določene artikle, ki jih niso pridelali doma.

Predvsem manjši kmetje so živeli zelo skromno, saj količine pridelane hrane največkrat niso zadostovale za preživetje številnih družin. Primanjkovalo je tudi blaga in obutve. Kmečko prebivalstvo je moralo dajati določene artikle v obvezen odkup, saj so le tako lahko dobili tako imenovane pike za tekstil.

Ljudje so imele takrat le osnovne življenjske artikle; ponudba je bila manjša od povpraševanja. Danes je ponudba večja od povpraševanja; ljudje, ki imajo denar, si lahko privoščijo marsikaj. Bogastvo pa žal ne prinaša nujno sreče.

9. PRILOGA

ANKETA

Ime in priimek

Starost

1. Se spominjate časov, ko ste dobivali živila na karte?
2. Katera živila so bila na karte?
3. Kakšne so bile okupatorjeve živilske karte, kako je takrat potekalo razdeljevanje kart, kam ste hodili kupovat?
3. Kje ste dobili karte, koliko?
4. Kolikokrat na leto ste prejeli karte?
5. Kašne so bile količine, so zadostovale?
6. Kakšen je bil postopek pri prevzemu kart?
7. Ste morali dati kaj v zameno?
8. Se spominjate, od kdaj do kdaj ste uporabljali karte oz. pike?
9. Kje ste dobili denar, da ste lahko plačali živila, ki so vam pripadala na karte?
10. So se karte razlikovale, v čem?
11. Kje ste kupovali s temi kartami?
12. Ste lahko kupili živila za vse pripadajoče karte?
13. Kako je potekal nakup s temi živilskimi kartami?
14. Ste morali živila najprej naročiti ali so bila vedno na voljo?
15. Česa se spomnite v zvezi z življenjem na karte (kakšna zanimivost, prekupčevanje, če je bilo, menjava ...)?

10. VIRI IN LITERATURA

Zgodovinski arhiv Celje

Bojan Himmelreich, Namesto žemlje črni kruh, Celje 2001

Bojan Himmelreich, Pike, špekulanti in Trumanova jajca, Celje 2008

<http://www.delo.si/clanek/145845>

http://www.gorenjski-muzej.videofon.si/upload/fckeditor/nakaznice_vitrina_web.pdf

SLIKE:

Avstro-Ogrske krone – bankovec za 20 kron iz leta 1915 (<http://www.bolha.com/bankovci>

Zgodovinski arhiv Celje

Arhiv OŠ Planina

Naše delo, 7. aprila 1949.

INFORMATORJI

Karolina Ulaga, Planinska vas

Alojz Senica, Golobinjek

Fanika, Planinska vas

Anton Tovornik, Šentvid pri Planini

Marija Tovornik, Šentvid pri Planini

Silva Jazbec, Planina pri Sevnici

Julijana Kolman, Planina pri Sevnici

Jožica Zdolšek, Planina pri Sevnici